

✓ ห่อม-ชื่อสีหม้อคนล้านนา

ชะงากการนำมาเรียกชื่อสีเสื้อผ้า

การเผาหม้อดินที่พวกเราใช้กันอยู่โดยทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นหม้อแกงหม้อต้มยาสมุนไพรหรือหม้อที่ทำด้วยดินประเภทอื่นๆ ชะงากอย่างหากสังเกตให้ดีจะพบว่าหม้อบางลูกนอกจากมีสีอิฐหรือสีน้ำตาลออกแดงแล้วยังมีสีด้าเป็นปื้นอยู่เป็นแห่งๆ ที่จุดสีด้านี้เองภาษาคนปิ่นเรียกกันว่า“หม้อห่อม” “คนภาคกลางว่า “ปิ่นหม้อ”

จากการศึกษาการปิ่นหม้อดิน ของชะงาก (ช่าง) ปิ่นหม้อตามชนบททั่วไปพบว่า การเผาหม้อดินให้แข็งจนใช้ได้ นั้น ต้องใช้ไฟแรงสูง เพื่อให้ดินทุกส่วนของหม้อแห้งคายไอน้ำออกหมด เหลือแต่เนื้อดินแข็งแกร่งสามารถนำเอาหม้อดินไปใช้ตามประสงค์ การเผาหม้อแบบโบราณ จะใช้ฟืนเป็นเชื้อเพลิงหลัก ประกอบกับเส้นฟาง เป็นเชื้อเพลิงรองเพื่อให้เปลวไฟลูกกลมไปทั่วผิวหม้อทุกลูกที่อยู่ในเตา

การเผาด้วยเชื้อเพลิงดังกล่าวบางครั้งเปลวไฟไม่สม่ำเสมอความร้อนที่เผาแต่ละแห่งไม่เท่ากันโดยเฉพาะจุดที่เปลวไฟเข้าไม่ถึงเต็มที่

จะทำให้ผิวหม้อมีสีด้า แสดงว่าดินที่จุดนั้นไม่สุกพอเท่าๆ กับจุดอื่นๆ ของผิวหม้อชะงากปิ่นหม้อจึงบอกกันว่า “หม้อมันห่อม” จะมีสีด้าก็ไม่ใช่เป็นสีน้ำเงินก็ไม่เชิง ด้วยลักษณะสีที่เป็นเอกลักษณ์ดังกล่าวคนทั่วไปจึงเรียกว่า “สีหม้อห่อม” และนำไปเรียกดินไม้ในป่าที่มียางสีเหมือนหม้อห่อมว่า “ดินห่อม”

แม่อุ๊ยคำมาชะงากปิ่นหม้อวัย 74 ปี กล่าวว่า “คำว่าห่อมหมายถึงมันไม่สุกดีพอ ซึ่งตรงกันข้ามกับคำว่าแห้ง ที่หมายถึงการปิ้งหรือย่างจนแห้งกรอบ เช่น เราปิ้งปลา เราจะไม่สุกที่ใช้เรียกว่า ห่อม นั้นจะเรียกแต่การเผาหม้อดินเท่านั้น ด้วยเหตุนี้เอง คนทั่วไปเรียกเสื้อผ้าที่มีสีคล้ายสีหม้อของหม้อดินว่า “เสื้อ

สีหม้อห่อม” ต่อมากลายเป็นเสื้อหม้อห่อม” จากข้อคิดดังกล่าว ผู้เขียนได้สอบถามผู้รู้บางท่านและได้อ่านหนังสือซึ่งบางคนเขียนว่า “เสื้อหม้อห่อม” แล้วอธิบายว่า คำว่า “หม้อ” หมายถึง เร็ว, ง่าย ส่วนคำว่า “ห่อม” หมายถึง ช่องปากหม้อที่ต้มน้ำดินห่อม สรุปว่าเสื้อหม้อห่อมคือ “เสื้อที่ย้อมลงในช่องปากหม้ออย่างรวดเร็ว”

จากความหมาย ที่แตกต่างดังกล่าว ผู้เขียน จึงนำมาเทียบการเขียนภาษาล้านนา พบว่าการเขียนในภาษาล้านนาจะเขียนอักษรที่มีตัว ห นำตัว ม ซึ่งอ่านตามภาษาพื้นเมืองว่า ตัว “หม (ฮู) ” ตรงคำว่า “หม้อ” และใช้ตัว “ฮอ (ฮอ) ” แทน “ห่อม” เขียนเต็มๆ ว่า ฮอ ฮอ ฮอ เทียบสำเนียงเรียกในชีวิตประจำวัน ก็จะออกเสียงยาวว่า “หม้อห่อม” ไม่มีใคร ออกเสียงสั้นๆ ว่า “หม้อห่อม” การออกเสียงยาว ล้านนาจะมีเสียงสูงลากสำเนียงยาวกว่าภาษาไทยกลาง เช่น ทางภาคกลางว่า ช่าง เสียงวรรณยุกต์ โท แต่ภาษาล้านนาว่า จ้าง เสียงวรรณยุกต์ตรี เป็นต้น

“หม้อห่อม” คำเรียกสีของหม้อดินที่นำมาใช้เรียกสีเสื้อผ้าของคนล้านนาเมื่อหนูเขา...

แหล่งข้อมูล สัมภาษณ์แม่อุ๊ยช่างปิ่นหม้อ อายุ 74 ปี จำนวน 1 คน ภาพหม้อดินหมู่บ้านหม้อ อ.สันกำแพง จ.เชียงใหม่.

โดย....

นิคม พรหมมาเทพย์

★ สีหม้อห่อม คือสีด้าของหม้อที่เผาไม่สุก หรือได้รับความร้อนไม่เท่ากัน.

